

У.У. Барысюк

Германізмы ў “Заўслед” (слоўніку гаворкі вёскі Белы Мох Мсціслаўскага раёна)

У слоўніку гаворкі вёскі Белы Мох Мсціслаўскага раёна “Заўслед” налічваецца блізу 500 старонак машынапіснага тэксту. Сярод моўных адзінак значную па памерах частку складаюць германізмы, якія абаснаваліся ў гаворцы рознымі шляхамі. Так, у першую групу, уваходзіць лексемы, што далучыліся непасрэдна пра нямецкую мову.

Адшпіліць, зак. Адшпіліць. *Наеўся, пугаўку адшпіліць нада.*

Ахвіцэр, м. Афіцэр. *А тама ахвіцэр строіў сабе адзін дом. Два курсанты і ахвіцэр, патруль. З адной стараны ахвіцэр стаіць з аўтаматам і з ножэм, і з другой стараны стаіць з аўтаматам і з ножэм, гэта ў Томску на ваенных заводах, дзе я служыў. К нам ваеннапленны ахвіцэр папаўся, Пехцярыха сказала немцам. Немцы елі жвачкі, каб нервы успакаіваліся, гэта мне ахвіцэр гаварыў. Суседка з вайны прывезла сабе ахвіцэра. Ён не знаў, што Іван Карабок няпомніць, ён памер, дзве дачкі і сын астаўся, сын дажэ не знаю гдзе, адна дачка ў Жыгулях, а другая – за ахвіцэра. А мы з ім у арміі вмесце служылі, Іван Гуркоў, ён быў паліхмахером у арміі, стрыг ахвіцэраў, старшын стрыг, сержантаў. Ахвіцэры большынство былі. Ахвіцэр, м., перан. Афіцэр. Ахвіцэраў збіваем, а рядавых пакідалі, астаўлялі, то як касілі.*

Ахвіцэрскі, прым. Афіцэрскі. *Адзін у ахвіцэрскую школу пайшоў вучыцца. Ахвіцэрская ваенная рубашка. У ахвіцэрскай школе вучыўся, пазычыў грошы і не аддаў.*

Аштраховаць, зак. Аштрафаваць. *Аштраховалі б за самагонку, тады так было.*

Багер, м. Багер. *В нас быў багер, рэжут торх. ...І балота пачынаеца, на лагу балота гэтае, яно нятопкае, там торх рэзалі, ярказ тут і ставок з гары сходзіш, багерам рэзалі, і рукамі рэзалі, як багера не было... Торх лежаў дзе глыбей, дзе мельчэй, багером рэзалі.*

Бартавы, прым. Бартавы. *Здаеца, машына туды ехала, бартавая, а я, здаеца, розы красныя рваў, машына, як у Рамана, Раман ездзіў, Лёнька Раманаў.*

Бартануць, зак. Бартануць, таўхануць. *Табе нада было бартануць.*

Бінт, м. Бінт. *Бінтам чэрэз падпаху. Гэты самы бінт заверчывай, не нада. Каб бінт прыжаў, на спіне завязаў.*

Болт, м. 1. Болт. *З адной стараны болт забіў. Бером балтоў, жалеза ссечанага, асколкі. 2. Болт, рыб. Прыедзеи, брэдзень прывязі, з’ездзім у*

касмыніцкую рэчку, Казла Колю вазьмём, будзем балтом пастуківаць. Цягнеш, а тады балтом, дажэ чэрэз валачок – валакеш ты яго – перапырхваюць некаторыя рыбы. ...Я тока хацеў осьцямі, а Коля, Ныбіна эта, балтом, не даў, ніхто шчуку не забіў. А тама стаяла сетка рыбу лавіць, впэрэдзі, а тута рыбу балтамі б'ём, заганялі рыбу ў сетку, і какраз гэты бабёр папаўся ў сетку.

Болціць, незак. Болціць, таўчы. Сетка была, ставяць на канаву, болт, болцяць. Валачкі былі, як зацягнеш і балцееш.

Брус, м. Брус. Дзерэвяная, рубленая з брусой. Таўсцей чуть-чуть етага, таней чуть-чуть етага, і нож у гэтым брусу. Брусок, пам.-ласк. Брусок. На брусок мыла прыціснуў туды, павернець ключом, зубцы адмечаець, і ў тарэц яшчэ торкаецца, пад які сцержэнь ключ усахадзіў. Аполкі, з абейх стараны гэтыя брускі.

Брыгадзір, м. Брыгадзір. Тэй брыгадзір быў з нашэй дзерэўні. Што, брыгадзір не возьмець у калхозі.

Будзэброт, м. Бутэрброд. Немцы вынялі гэтыя будзэброды, з фляжэк вынімалі, гэта я не знаю, гэта бацька гаварыў.

Бункер, м. Бункер. Ёсць пагрушчык, валакушы гэтыя скідаюць, а тама раўняюць па стагах, у нас скірды нема, а стог, а этага камбайн выкідаець з бункера – копы. Шпігат на салому, як цюкі вяжуць, машына такая ёсць, як поўны бункер, яна чырк – і выкатваець.

Бухгалтар, м. Бухгалтар. Яе (суседкі) мужык быў бухгалтарам, многа было багацтва, ён ранішэ за яе памёр, і сын памёр старшы.

Бухгалцерыя, ж. Бухгалтэрыя. У бухгалцерыю гэту пападаюць і вычысляюць.

Бушлат, м. Бушлат. А ты мой бушлат укралі. Во, у бушлаце гэтым і прыйшоў.

Вальдшнэпса, ж., вашнэпс, вашчэп, м. Вальдшнэп. Вальдшнэпсу пісалі, длінная на нагах, высокая на нагах, па вадзе ходзіць, збіраець мошэк, што па вадзе плаваець. У лесе вашнэпс ёсць у лесе, яны чуткіе, блізка не падпускаюць, сразу паднімаюца, эта вот етые з чубамі, етые самцы з чубамі, кажэца, аднаго забіў, усе раўно, усе жірныя, каторыя ў лесе. Вашчэпы далёка чутна, як гудзіць.

Ванна, ж. Ванна. Лёнька чуць выцягнець з ванны, сэрца начало млець.

Вахля, ж. Вафля. Вахлю беры ты еж.

Венціль, м. Вентыль. Знізу адкручваеш венціль, невыносімая жара.

Генеральны, прым. Генеральны. Заўтра ўборка ў нас генеральная.

Гільза, гільзіна, ж. Гільза, гільзіна. Раскладны ножык, пад берэг якраз гільзы, чатыры рублі стоіў тады. Бацька тоўк табаку гільзіна тута войстра, а тама выпукла. Тады дайшоў я да этага места, дзе забіў падсвінка, Мішку сказаў Саламонаву бяры этага падсвінка, нясі дамоў, я, еслі заб'ю звера, нікалі не бяру дадому, еслі этага, што есць можна, лася, кабана, вырэзаю кішкі і на пуза кладу яго, каб кроў сцекала, накрываю лапкаю, маскірую яго і кладу стрэляную гільзіну наверх, ніхто не падыйдзець, порах пахнець, ты стрэліш, порах то пахнець у гільзіне, сабака то ўсегда падайдзёт. У бацькі гільзіна з аружыя.

Гохманка, ж. Гофманка. *Во эты завод, кірпіч разабралі, гохманка, дзе кірпіч выпалівалі.*

Гохманскі, прым. Гофманскі. *Во ў шохах кірпіч еты высухаў, а тады на тачках вазілі ў гохманскіе печы, тама ў клеткі склавалі, хады гэтыя закладалі кірпічом і замазывалі, усе кругом, сколько хадоў, ва ўсе ходы клалі і замазывалі, а ў першым хаду запалівалі агонь, а тады замазывалі еты ход, наверху на гохманке былі южкі, круглые, во такіе, у тые южкі сыпалі топліва, дроў кідалі, накалівалі дабела.*

Дзізель, м. Дызель. *Да, дзізель ідзець, на Дрыбін. Дзізелямі ездзюць.*

Егарскі, прым. Егерскі. *Бацька егарскага быў, празвалі Яба.*

Егер, м. Егер. *Адзін охотнік, адзін егер, браканёры гэта обае, еслі опытна здзелаць обыск, то ўсё найдуць: і ласіну, і кабаніну, і гарэлку. Там егер рэзаў асіны для ласёў, карыта выцясываў, соль сыпаў, каб лізалі, навесы дзелаў, сена клаў туды, кармушкі былі, іх нема дужа, калі прыйдуць, то ён (лось) рэдка ўходзіць, яго ўбіваюць, во і егера называюца, егер, еслі ўбіваець. Я ішоў на наравленію на поле, дзе егер паставіў будку сабе, тама тожэ ельнік густы, но я табе не відаў, дажэ не замеціў, яны (дзікія свінні) зарюхалі, ух, ух, ух і пабеглі. Як на пацкаўскай дароге ідзеш з Белага Моху на Пацкава, з левай стараны там два ложкі: адзін маленькі, і другі маленькі, тама была ласіца ўбіта рукою егера. Егера возят на падкормку зерно. Егеря дажэ глушучь рыбу, у аднаго ў браканёра мех узрыўчатку ўзялі. І леснікоў, і егероў. Як тока весна пачынаецца, разводдзе, егер б'ець андатр і норак і ставіць сеці на рыбу, калі нельзя лавіць, гэта егерям можна, а так які чалавек, судзюць, штрахуюць.*

Забінтаваць, зак. Забінтаваць. *А руку забінтаваў Налетка, завязаў, а тады ў бальніцу прыйшлося ехаць, і ўколы даваў ад бешанства.*

Зал, м. Зал. *Пяць комнат, кухня, зал пяць на пяць.*

Зала, зола, ж. Попел. *Ад брыкета цёпла, но залы многа, няскора нятухнець, два дні можэт жар быць, агонь нятухнець пад гэтаю залюю. Прысніліся берозовые дровы, накладу, яна скоціца, а тады падпаліў, гарэла, агонь відзіў, і ні залы нема, нічога, бела, адна галавешка асталася. Раньшэ залу сабіралі і рассыпалі на льнішчы. Раньшэ залу ў калхоз, а па што, не знаю, гэта после вайны. Суседка сыплець залу на дарогу, к майму забору. Дуб, клён, ясень, топаль, зола ўродзе бы красноватая, яна сама і красновата.*

Зашпіліць, зак. Зашпіліць. *Зашпіліць на замок.*

Зашпіляць, незак. Зашпіляць. *Як дзелалі, каб зашпіляць расхрыстану грудзь, не была расхрыстана, расшпілена ўсё было, пугавак не было, а шчас мора.*

Заштэмпіць, зак. Заштэмпіць. *Ён яму гэта мяса заштэмпюць.*

Кабель, м. Кабель. *Во, як кабель можна найці. Канечне, калі кабель каб не гніў, ад Падсолтава, таўсцей, як умаставы гвозд, тожэ абліты, жырны, падземны кабель. Тады кабеля гэтага навалачылі з Падсолтава. Телефонная провалака, кабель.*

Кантора, ж. Кантора. Кулініха была там, і кантора была там, Курдзюкоў Іван быў такі, ён памёр. Не дужа старшэ, можа на год, можа на два, яна здаровая, работала ў канторы. Чатыры хаты было і кантора, шчас загон, дзе коні сцерагуць, ліны асталіся, яблынькі, да ешчэ жыў там Міхась, Валюжынец, Кулініха жыла, жыў там, пераехаў у Крычаў, памёр там, жонка асталася, дзве дзеўкі, Валюжынец пераехаў у Добрак, Астрык жыў тама, тады пераехаў, на пасёлку жыў, памёр, сын у Мігілёве, дачка не знаю, дзе жывець, жонка, наверна памёрла, яны старыя былі.

Канцэнтрат, м. Канцэнтрат. Я ў арміі грэчку не любіў, а эту грэчку любіў, каторая канцэнтрат, з гавяж'ім мясам, канечне.

Квадратны, прым. Квадратны. Квадратные, па сорок кілаграм, а гэты цюк да тоны, да пяцісот кілаграм, круглы такі. Рэзнікі пяклі квадратныя.

Кіцель, м. Кіцель. Кіцель новы, на замку.

Клеймаваць, незак. Клеймаваць. Біў ласёў, рассекаў напалам, удоўж і ўперак, віцінар клеймаваў і вазілі ў Крычэў здаваць заместа кароўскага, а тама прымалі, гэта была ў Старыне, адзін са Старыні вазіў прадаваць заместа кароўскага, а там прымалі. Выпечана на шыі, клеймуюць коні, тожэ выпекаюць. Кляімуюць зуброў.

Клеймо, кляймо, н. Кляймо. Клеймо заклеіваюць і здаюць умесце кароўскага ласінае. Кляймо выпечана на шыі, во як выпекалі пленным немцы, што не сцереж і не поцераеца яно. Я забіў клеймованага лася, таўро было на шыі, клеймо, значыць там іх клеймуюць.

Клеймованы, дзеепрым. Кляімованы. Аднаго лася забіў, клеймованага, таўро было на шыі. Я лася аднаго застрэліў клеймованага, бальшы, салец.

Кран, м. Кран. Шэсць метраў стоўб, гладзенькі, як я ў арміі быў, туды кладуць падаркі дарагія, падымаюць на кране, о, застаўляюць, узлезець, тваё будзець. Я п'ю ваду з крана часамі. Баня ў арміі порцілася, вадзілі ў гарадскую, там адкруціш краны, пар гэты як найдзе, выдзержаць нельзя, а тады пад дождж.

Курорт, м. Курорт. Як Чэркеса пасадылі, Чэркесіха з'ездзіла на курорт.

Лавіна, ж. Лавіна. Лавіна, пра снег, дзеці падваліліся пад снег.

Лагер, м. Лагер. Бацька ўцёк з лагера этага ад немцаў і прыехаў пухлы дамоў, я яго пазнаў, ніхто не пазнаў.

Лейценант, м. Лейтэнант. Тады не знаю, сухі які-то быў, старшы лейценант. Яго сестра прыежжала, гадоў дзесяць-пятнацять назад, старшы лейценант.

Марганцоўка, ж. Марганцоўка. Марганцоўка, як мак. Як марганцоўка завеца ў лячэбніцы?

Марка, ж. Марка. Мо маркі не нада туды. Гэта пачаці на марках, нада пасцерці. Такія ёсць, яны, маркі, з пачацямі. Я хацеў дзве маркі прыклеіць.

Матор, м. Матор. Матор можна цэліком купіць. Што на маторе номеря стаяць. Маторчык, пам.-лask. Маторчык, ветрачок. Некоторые тряпку паставіць і маторчык, тряпка само сабою на калу вісіць.

Машына, ж. 1. Машына. Астанавіў машыну на бальшаку. Ваенная машына прыехала картошку закупліваць і гэта ўсю дрыгву выдзернуў. Да Быстрыцы даехалі, матацыкл захлох і машына какраз ехала на Быстрыцу з Капачоў, шафёра астанавіў і папрасіў бензіна, шчас х...й дужа хто дасць, во ён давёз, шафёр гаворыць масла нема, мы так даедзем, без масла. Машына ёрзь, ёрзь, каток прабілі. На машыне праездзіў, дольніцу ўзяў і за дольніцу папаў. Там машына з комбікормам кулдыхалася. Тута на машыне возюць пісьмы, а раньшэ кукурузнік летаў. Якімаў Мішка, памёр і жонка памёрла, хата пустая стаіць, і Мішка Пяхцер, сюды к дароге, і хата пустая, у гэтага Пехцяра Валька астаўся, жывець на Украіне, Манька я не знаю, дзе жывець, разбіўся Іван, падцяпляўся на машыну, малы быў, упаў і забіўся. Я тока быў на спічэчнай фабрыке, у Томску, як служыў у арміі; адны мужыкі збіваюць яшчыкі, выносяць і грузюць на машыны, а так і адны бабы работаюць. Пажарная машына. Пажарная машына. І ў Курманаве пажарная машына ёсць. Машынка, пам.-лask. Машынка. О, машынка, стрыгець эты. Так заўцехнік на машынке жмець. У нас была херма, электрычэскімі машынками стрыглі. 2. Машына, ж. Электрабрытва. А тады паброем машынэю. 3. Машына (мера). Я не знаю, ці запусцілі ці не карпа, у Капачах запусцілі машыну карпу.

Метал, м. Мятал. Во дзірку, здзелаць, туду ўваходзіць, там бальшое пространство, бабёр улезець, адтуду нявылезець, усё металам задзелана.

Металічэскі, прым. Металічны. Здзелаў металічэскі нерэт, бабёр улез туды, ён яго і выцягнуў. Металічэска такая палка была. Раньшэ як не было сіт, бацька дзелаў сам з металічэскіх сетак, шчас усё фабрыка дзелаець. Туды рыбы збіраецца, рёбра згінаюць, рыба прысасываецца к палатке, сталісты, эта металічэскія пруты.

Міна, ж. Міна. А тады міна зашыпела, я пачаў рубашку знімаць. Процівотанковая міна, по танку. Міны і шчас сагнуты ёсць. Міны, туту хвост усё, крылля, як у бомбі, каб роўна ляцела, як стрэляем.

Мінамёт, м. Мінамёт. Снарад з мелкага мінамёта. У коўш папала пяць мін з крупнага мінамёта, во, запрэцілі капаць, рядом капалі, а тую закапывалі.

Ордзен, м. Ордэн. Я забываю сны, як бацька гаворыць і ордзены і забываю.

Орден, ордер, м. Ордэр. Не было ордена на обыск, нічога. Без ордера на обыск ішоў.

Пазаклеймуюць, зак. Пазаклеймуюць. Шчас нарэжу сасонніку, пазаклеймую ўсе пні.

Папіроса, ж., Папіроса. Адзін пачак пацёртыя папіросы былі. Даваў тры пачкі папірос, не ўзяў. Ты будзеш знаць якіе папіросы, большэ такіе, тока мінскіе. Папіросіна запаліў. Учора на койке нашоў папіросіну адну. Папіроска,

пам.-ласк. Папіроска. Во высцерэгаў, стаіць і папіроска курыць. Папіроска дыміць, можэ хто курыць, цэдзіць, дым пахнець. Папіроска можэць згарываць да канца. Хто курыць папіроска за папіроскаю. Дзве папіроскі скажы, мы яму дадзім цюху хлеба.

Парашпіліць, зак. Парашпіліць, расшпіліць. Чаго гэта штаны здзяюца, забыў, што парашпіліў.

Патрон, м. Патрон. Быў патрон тугі. Выцягнуў патрон патронам. Кедроўкі ёсць, іх ядуць, патрона не стоіць порціць на яе. Ну, фабрычным патронам, таму што норма пораху і норма дробі, яна кучкёю ляціць са ствала зразу. Куры хватаюць капсюлі, так блішчыць, медзь эта, тама вырэжэш, это ў пупах, там усё перэрабатываеца, матка курыцу забіла, я разрэзаў пупы, чысціў, нашоў капсуль, выстрэляны, каторы выкалупвалі з патронаў.

Патроннік, м. Патроннік. Патроннік разбіваеца, чэрэз сілу, большэ нормы. У патронніку адным карцеч, правом, у левом была пуля.

Паштальён, м., паштальёнка, поштальёнка, ж. Паштальён. Тама встроілася паштальёнам. Паштальёнка пісьма прыносіць, пенсію прыносіць. Поштальёнка вторнець у дзверы і пайшла.

Перашпілены, дзеепрым. Перашпілены. Во перашпілена рямка.

Перашпіляць, незак. Перашпіляць. Я спецыяльна на наужнік так перашпіляю шпігацінаю, і так завяжу, і так завяжу, каб крышка не паднялася, то пчолы не выскачылі...

Перэбінтаваць, зак. Перабінтаваць. Тады ўжо перэбінтуеш, еслі нанач.

Пошта, ж. Пошта. Адтуда з пошты нехай звоніць. Заўтра выхадны дзень усюдых на пошце. Пока посортіруют тама, куды якое пісьмо нада, пісем на каждой пошце сабіраеца, а после куды якое. Эта ўчэрашняя пошта.

Ракета, ж. Ракета. Спутнік перэлецець, ракета не дагоніць. У ракеце што-та зрабатываець, яна сама рвеца. Дзве ракеты красных выпусцілі.

Ракетны, прым. Ракетны. Мне брат з ракетных прыбораў антену прывёз, такаяво, маленькая, як не пакладзі, усё роўна паказвала чыста. Такіх часцей многа ракетных. Усе ў разных часцях служылі: я ў страіцельных, адзін у ракетных, адзін у танкавых часцях, адзін – связіст, а Жэнька ў марской берагавой авіяцыі.

Ракетчык, м. Ракетчык. Лёнька служыў ракетчыкам два гады.

Рапс, м. Рапс. З рапса дужа не бяруць пчолы. Рапс сеюць, на масла сеюць. Рапс толька цэплятам. Сеюць жыта, авес, ячмень, пашаніцу, рапс, што масла давлюць, малоціць, былле можна паліць, на подсілку, рапс шчас уседы сеюць.

Рапсовы, прым. Рапсавы. Рапсовы мёд врэдна.

Расшпілены, дзеепрым. Расшпілены. Як дзелалі, каб зашпіляць расхрыстану грудзь, не была расхрыстана, расшпілена ўсё было, пугавак не было, а шчас мора.

Рэйс, м. Рэйка. Адзадзі рэйсы абратна пераносім.

Рэнген, м. Рэнтген. Урач гаварыў адзін рэнген не ўрэдзен, гэта атамныя лучы ўсё прасвечваюць. Хадзіў на рэнген учора. Рэнгенаў многа прайшоў.

Салдат, м. Салдат. Тады мяне матка вяла, салдат ляжаў убіты, вінтоўка, аўтамат, сапёрская лапата і граната ля яго было. Васіль жывець, а Пецька памёр, былі ад салдат. Пабеглі к Новічыхе, тая хлеба дала салдатам. Паглядзі, скока бульбы закуплівалі, эшалоны салдаты грузілі. Саберэць усе салдат, граець, пяець, старшыня наш. Там салдаты стаялі, ваўкі вырылі пачору, блендажсоў было многа, а зараз барсукі жывуць, еноты жывуць, лісіцы жывуць, пачор панарылі страх, но барсукі выганяюць гэту нечысьць – енатаў, лісіц, барсук сільнее. Яна па ўсех хатах рассяліся салдаты, у нас шаснацят чалавек, хата была бальшая.

Салдацкі, прым. Салдацкі. Такія зверы не кідаюца туды і туды, даваюца, бегаюць, і туды ў салдацкі вешчмяшок завязаў, і пашоў далшэ правяраць што к чаму. Салдацкіе катанкі во. Штаны белы нацельныя салдацкіе. Яшчэ засталася салдацкая памяць, як ідзе на пасёлак, салдаты садзілі берозы.

Спрынцоўка, ж. Спрынцоўка. У спрынцоўку набяром чарніла да ў морду.

Сталісты, прым. Сталісты. З провалакі тоўстай, сталістай, бацька кузнец быў, восць.

Сталь, ж. Сталь. Рабілі з сталі, з лісоры, бацька ўсё дзелаў рэзакі. Якая сталь пападзеца.

Сталюга, ж., сталюгі, мн., цясл. Сталюга, сталюгі. Но глядзі, на гэтыя сталюгі стаў ля самае хаты, начаў сцаць на сценку, а тады павярнуўся, Суслік, здаецца, за вероўкі, вітые, цягне за дзве вяроўкі, пагляджу, хамут лезець, з-пад саломы цягнуў, а тады відзіў Сусліка, здаецца, выкідны ножык, а тады відзіў пісьмо, здаецца, перэламаў пісьмо, і ўспрачнуўся. Сталюгі называліся, па пацягах скатываліся на сталюгі і скабамі крэпілася, з адной стараны, так і з другой, у сталюгу і ў бярвяно.

Стамеска, ж. Стамеска. Адзін катляк выдзяўбываў, закруціў такую стамеску, і стамеска там асталася, не выдзеўбаў. Прытом, я саскрэбаю, як пчол саскрэбаю, стамескай, з адной стараны роўна.

Страус, м. Страус. Я чуў, страусаў гадуюць на мяса.

Табель, м. Табель. Калі ў табелі паглядзеў, скока начыслілі, чаму апяць уніз злезлі, на пяць, а шэсць, на тысячу прыбаўлена. Схаджу шчэ і ў штаб нашчот пенсіі, скажу, каб табель праверыў.

Тарфакрошка, торфакрошка, торхакрошка, м. Торфакрошка. А тады якраз торх, тарфакрошку вазілі на поле з Басценавіч. Заўважыў нагу у тарху, у штабелю, дзе торфакрошку возюць з гэтага штабелю. Калі торхакрошку вазілі гэтыя шыркаўцы, з шкуркамі нёс к машынам, да двара даехаць.

Тарфіна, ж. 1. Тарфіна. Такая чуць-чуць вужэ, на ўвесь рэзак дліною, тарфіна. 2. Тарфіна, брыкеціна. Такая тарфіна.

Тарфянік, тархянік, м. 1. Тарфянік. Тама, дзе гэтых зайцаў стрэляў, загарэўся тарфянік, тока перад вясною, як разводдзе пачыналася, патухла, усё выгарэла. Там, дзе барсукі, яноты падзелалі пячоры, у тарфяніках. Селішча, лог і ўсё, косяць там сена, раньшэ штырямі паролі землю, тама пачці тархянікі, знайшлі дуб, тама лясы раньшэ былі бальшыя. 2. Торфакрошка. Гной гэты, тарфянікі вазілі тады на поле пад картошку і растрасалі.

Тархеная карзіна. Спецыяльная карзіна для пераноскі торфу. Тархеная карзіна, тая круглая, з адной стораны ручка плецёная і з другой.

Торт, м. Торт. Мешок ліпкі, шо торт быў. Эты смашнее торт, чым Ваня дзелаў.

Торфушка, ж. Торфушка. Прылёпак, торфушка, дрывянка, шо дровы кладзеш, торх калі кладзеш, к сценке прыделана будка. Торх клалі, тарфушка называлася. У мяне тарфушка называецца.

Торф, торх, м. Торф. Некаторыя торфом продымлівалі пчол, дымлі. На балоце пяць гадоў работаў, як торх рэзалі. На балоце ў прэс, выскачыў торх, і пайшоў і не прыйшоў, каб тока пад нажы папаўся, выперла, у торх пайшоў бы. Ніхто не мяняў, дроў скока хочэш, торх, тапі. Па ўсіх калхозах вазіў навоз, на пагрушчыку грузіў торх, навоз, на цялегі вазілі і рассыпалі. Сам дзелаў рэзакі, торх рэзаць. Сябе рэзалі торх раньшэ, як дроў не было, бацька рэзаў, а мы аднасілі, у клеткі складалі, каб сох. Рэзак, што торх рэзаць. Торх вазілі на паля на конях. Торх лёгенька капаць, гэта не тое, што зямля. Жоўты торх. Жоўты торф. Жоўты торх, а тута жоўты торх, не крышыўся.

Чорны торх. Чорны торф. Чорны торх сухі, тама дубы стаялі, як высахне – крышыўся, лес дубовы кагда-то быў, дубняк.

Торхарцель, ж. Торфарцель. А тады йдзеш на балоце, людзі там жылі, сем хат было, з гары схадзіць, возера гэта, ставок капаны, кантора была на балоце, торхарцель. Дзе торх вырабывалі, на балоце жыў, на торхарцелі. У балота на торхарцелі, дзе разрабывалі, рэзалі торх, наляцела скварцоў цёмна, ноччы на начлег туды леталі.

Торхарцельскі, прым. Торхарцельскі. Торхарцельскі быў конь.

Турма, цюрма, цюрма, ж. Турма. У яе (Тонькі) два сыны, адзін два раза седзеў у турме, а другі – не знаю. Раз у арміі папаўся на цюрме; старшы лейцэнант Мешкоў падаў рапарт. Худжэй чым у цюрме, дысцыплінарны батальён.

Тухель, м. Туфель. Запры ў тухель еты.

Фанера, ж. Фанера. Бацька дзелаў рэўню з фанеры. Там фанера такая. Чым то будзець абнесена чы фанера будзець.

Флажок, м., пам.-ласк. Флажок. Аблаву здзелалі, аднаго ваўка забілі, а тыя чэрэз флажкі пайшлі, яны тады не баяца флажкаў, а сразу ікнеца часам і назад, краснага байца, канечне, ён шаволіца і ён байца.

Фогс, Фогст, Фокс, м. Фогс, Фогст (мянушка). Фогсу ў вагончык сеў рой. І какраз тут снілася, дзе Фогст, дзе я пасеяў каліну, выціснуў сок, гэтыя костачкі занёс, гэтыя костачкі семя. Егер выбіў усё, усплашную, клічка Фокс.

Фуганок, м. Фуганак. Фуганок гэта дліны такі, клёнку стругаеш, кладзеш бокам, вядро палучаеца, бочка.

Шайба, ж. Шайба. Тады пагляджу які-то мужык, падшыбнік выбіваець, даў мне, ён выбіў, пустую даў, на пад'ёмнік падвесіў тую шайбу, павесіў на трактар, што паднімае плугі, кульціватары.

Шакаладзінка, ж., пам.-ласк. Шакаладзінка. Беры шакаладзінку ету.

Шарфік, м., пам.-ласк. Шарфік. Я завярнуў шарфікам рану Палкану.

Шафер, м. Шафер. Скідаюць грошы, шафер забіраець і тады складуюць і падаюць матке. Я яго шаферам узяў, каторы зайца закідаюць.

Шахта, ж., шахты, мн. Шахты. Гаварыў, я лезу ў шахту і не знаю, чы вылезу, закурыў, шахта ўзарвалася. Грышка, ён на шахтах работаў сорак гадоў. Заходзіў на шахты, кожную кропу абшчупваў, стукаў малаточкам, чы глупчыць яна. У шахтах работаў, стукнула.

Шахцёр, м. Шахцёр. А, Лёня шахцёрам быў, узрыўніком, там і жывець. Шахцёр мыца, на язычок нажымаець, і дождж ідзець, і мыюца яны тама. Шахцёры напіваюца, страх.

Шахцёрскі, прым. Шахцёрскі. Шахцёрскіе штаны, брызентовыя, лапікі на срацы і на каленках, каб не праціралася, наўніз ляжыць.

Швагор, м. Швагер. А яго швагор падсаветаваў. Швагор прыезджаець, заганяець машыну. Швагор яго тут, сестра. Я з вашым швагрём стаю, з мужавым братам. Гэта шчытай швагрі. Там жылі Валюжынец, там Астрыак жыў, Кулініха жыла, Іван Красны жыў, Міхась жыў, гэтага Міхася швагор і швагрэня. А сваю швагрэню, Юльку, саветавалі мне. Наўряд ці Коля хадзіў, у Шырьках жыў, гэта Краснага швагрэня, у цёткі жыў ён.

Швелер, швэлэр, м. Швелер. Шчас брат зделаў металічэскіе шулы, з швелераў. Ты яго пад швэлэр прыпаяіш.

Шлакаблочны, прым. Шлакаблочны. Курятнік у брата адзельна, шлакаблочны. Я брату дзелаў шлакаблочную хату.

Шланг, м. Шланг. Я калі цісну яблыкi, тожэ мязок, наверх падымаеца, як яна начынае кіснуць, зарабатываць, а тады ўстаўляю шланг і ў другі бетон ўліваю чыстае, работае з гэтым мязком, а так, як крыстал, чыстая. Я наліў бражку ў трохлітровую банку, чэрэз шланг, сасяну і ў банку сразу, яна цякець.

Шлея, ж. Шляя. А гэта з адной стараны і з другой за гуж чэпляеца шлея.

Шлюз, м. Шлюз. Карасёў страх, шчук запускалі, а ці яны ёсць ці не, шчукі позатохліся, можа ёсць, а можа і нема, а як у азерах чэрэз шлюз працекаець вада, там не замерзаець, яна не даець замерзнуць, яна цякець, і цякець, там і шчук страх.

Шморын, м. Шворань. Шморын, жалезіна, на спіне праехаў.

Шнэк, м. Шнэк. *Па чатыры тарфіны выдаўлівалі з шнэка.*

Шпігат, м. Шпагат. *Подчэровак прыпраўляеца, а тады скручваеца ў дліне, у трубку, а тады шпігатам сіль-сільна, ажно шпігат туды ўрэзаеца, скручваеца, тады скрылькамі рэжуць. Шпігат на салому, як цюкі вяжуць, машына такая ёсць, як поўны бункер, яна чырк – і выкатваець. Шпігаціна, ж. Шпагаціна. Подчерёвок, брат прыправіць, скруціць яго, шпігаціну крепко сажмець, ажно ўрэжэца, тока не знаю, варыць ці не ў кіпятку, можэць варыць, што ён як варэны. У мяне было намотана на руцэ на левай, прытом, толі ніткі, толі шпігаціна, я бег па дароге і ўсё глядзеў на лес, глядзеў навужнікі яшчэ, шчэ куды-та заходзіў. Шпігаціна нітка тоўстая. Я спецыяльна на наужнік перашипіляю шпігацінаю, і так завяжу, і так завяжу, каб крышка не паднялася...*

Шпіён, м. Шпіён. *Недзе шпіёна злавілі.*

Шпіянаж, м. Шпіянаж. *Тама шпіянаж тожэ ёсць.*

Шпроты, мн. Шпроты. *Шпроты тута спісаны ўсе.*

Шрам, м. Шрам. *Відзеў сон, здаеца, у печы што-та дзелаў, жар, а тады жар гэты і гаручы, і каторы патухшы, я яго за бок закачуе, уродзе бы ў бані не ў бані, відзеў, здаеца, фатакартачкі, сваю і братаву, здаеца на ічаке бела, які-то шрам, якая-то пастройка.*

Штаб, м. Штаб. *А ты тожэ хадзіў у штаб? Мой бацька хадзіў з старшыною ў штаб. У штаб іціць і званіць. Я схадыў у штаб, каб выпісалі во ведамасць.*

Штабеляваць, незак. Штабеляваць. *Гэты торх штабелююць.*

Штабель, м. 1. Штабель. *Штабель тарфа, метраў пятнаццят. Мол праджаны лес, штабелямі лес ляжыць у лесе, прадаець. На полі ходзіць, ля Найвон, у штабелях у этіх, там і плацін многа, баброў. Пні падаб'ю, падамажу, відзіце, штабелёў накладу. Ранішэ штабелёў торху нагарталі вазіць на поле. Это леснікі загатаўліваюць, у штабеля кладуць на дровы, каму-та ілі ў ляснічаства, ілі ў гартон адпраўляюць. 2. Тарфяны вал. Пачці штабель весь перэкапаў.*

Штапаваць, незак. Штапаваць. *Тута, у гасударстве, ложка штампуюць.*

Штандар, м. Штандар. *Ваконцэ роўна са штандарамі, каб пол сох. Стаіць на фундаменце, а штандары высока стаяць. Падмостнікі пад мастом ставюць, штандары, ставюць кірпічныя, ранішэ з дуба былі штандары, а тады кладуць пацягі. Ранішэ, як кірпіча не было, на дзерэве хата стаяла, на штандары ставілі дубовыя.*

Штрап, м. Штраф. *Бальшы будзець штрап. Далі штрапу пачці шэсцьсот пяцьдзесят рублей. Няхай мне штрап быў, а мне гэта нічога. Ты знаеш, штрап будзець. Шэсцьдзесят рублей штрапу.*

Штыр, м. Штыр. *Там абседжана так, пароў штырем. Шырчыною такі, штыр стаіць, войстры на касіну, пераварачваеш і на бок адрэзаеш. Селішча, лог і ўсё, косяць там сена, ранішэ штырямі паролі землю, тама пачці тархянікі, знайшлі дуб, тама ласы ранішэ былі бальшыя.*

Шыфер, м., шыферына, ж. Шыфер. Васемнацыть лістоў шыферу прадаў. Вокны пабілі, шыфер пазнялі, сколька жалеззя. Пабілі вокны, і ўсё, і шыфер папаснялі, ужо нада было кармушкі дзелаць, раскідалі, як дарога стала, як раскінуўся саюз, херма кончылася. У адной прыляцеў рой пад шыфер, ваішчыну нанасіў, ваішчыну адвёў, мёду нанасіў і перазімавалі пчолы. Шыфер быў у палец таўшчынёю, гладкі, не рубчасты гэты, страляў грамчэй ружэя. Шыфер валністы. Лопнуў какраз у загібе, шыферына сцекаець.

Яўфрэйтар, яфрэйтар, м. Яўфрэйтар. А камандзір аддзялення быў яўфрэйтар Бардзоў. З братам вучыліся ўмесце ў механізацыі, а тады ўехалі кучаю яны, брат мой не знаець этага, Кандраценка Іван з Мазлава, Матусовіч быў, Мігілёўская область, тока не знаю, адкуда, Ваішчэлін быў яшчэ, камандзір аддзялення яўфрэйтар Баздоў. Не салдат, ён яфрэйтар, старшы лейцэнант рапарт напісаў.

Германізмы таксама ўваходзяць у склад фразеалагічных адзінак, напрыклад: Адседзец турму. Адбыць тэрмін пакарання. Усе былі п'яніцы, Курдзюк адседзеў турму.

Афіцэраў збіваць. Касіць паверху. Я хоць ціха кашу, но шчытна к зямле, а некаторы афіцэраў збіваець, макушкі, у нас Карась быў такі, касіў павярху, каб бытрэе.

Балтоў даць. Адлупцаваць. Сетку калі паднялі, бабёр сразу абрэзаў карму і ўваліўся ў ваду, тут яшчэ балтоў яму за гэту сетку.

Ляснік-мяснік-фокуснік. Фразема з леснікоўскага штодзённага побыту. Ляснік лес сцереגעць і прадаець лес; мяснік – што бярэць панятoga, ідзець складаць пратакол на toга, якому прадаець лес; ну складна, як на фокусніка скласць, лес гарыць, а лесніка нема, п'ець гарэлку ў людзей, вот і фокусы ўстанаўліваець ляснік...

Другую групу складаюць германізмы, якія прыйшлі ў гаворку праз мову-пасрэдніцу – праз польскую мову:

Абцугі, мн. Абцугі. Жаркімі абцугамі як зажмець. І абцугі замкну.

Абшалёваны, ашалеваны, дзеепрым. Абшалёваны, ашалеваны. Хата абшалёвана. А тады, здаецца, выйшаў адтуда і іду далышэ, пагляджу, хата рубленая стаіць, брэўны о такіе тоўстые, ішоў к ёй, пагляджу, туалет стаіць, знізу рублены, а так шалёўкаю ашалеваны, двое дзвярэй, но дзвярэй не было, дзве дзіркі пад дзверы.

Абшалёўваць, абшалаваць, ашалеваць, незак. Абшалёўваць, абшалаваць, ашалаваць. Ушалёвачны гвозд, абшалёўваць хату. У Басценавічах на кладбішчы ўсе крупныя дрэвы пазрэзваў прэсдацель, дажэ ля цэркві пазрэзваў усе ліны, сабе баню ашалеваў, эта гаварылі, я то не знаю, абшалаваў, усяродку аббіў, каб пар была хороша.

Бракованы, дзеепрым. Бракованы, некандыцыйны. Бракованае ўсё сюды. Гэты во бацінак бракованы.

Бляха, ж., перан. Бляха. У, бляха, выскакваець вада, кіпіць чэрэз, нада выцерэць палаценцам.

Бляшка, ж. Бляшка, знак, таўро. Ці ёсць на уху бляшка? Тут не страсець, а як на вуху, каровы сарваюць бляшкі з вушэй.

Брукша, брюкша, ж. Бруква. Брукишу еў, салодкая, у печ накрыйеш, парану, укусная. Усе садзілі брукишу, тушылі, елі, то после вайны. Брюкша такая сама, тока гарбузы пахнуць. Варылі, канечне, шэлуху, а карове нельзя бульбы многа даваць, буракі, брюкша, рэпа была, дурнепса, сяклі, ножыкам рэзалі скрылямі. Націна ў бульбе, з буракоў, з брюкшы, з капусты батва называлася.

Будка, ж. Будка. Будка пастухова стаіць на полі. Калі сцерагуць, тожэ будка ёсць. Там і пасцель некаторыя калхозы даюць, і пасцель, і простыні, і адзялы, во як у Басценавічах, ля лесу пасуць, на полі ўсцяж, ля сасонніку загон, ноччу сцерагуць з ружжом, на дзень будку, як выганяюць каровы, замыкаюць.

Буксаваць, незак. Буксаваць. На Падсолтава йдзець шчабёнкаю абсыпана, тока асфальт, як з Мігілёва, адна і другая, на горад, на Мсціслаўль, а так усё шчабёнкаю, а дзе і земляныя дарогі, большынство земляных дарог, а раньшэ вобшчэ нідзе не было харошых дарог, зато немец не дайшоўся да нас, усюдых машыны буксавалі, а ў немца цехніка тады была развіта, канечне, у немцаў усё было, а ў савецкім Саюзе палутаркі былі, я то малы быў. Машыны буксавалі зімою. Машыны раней у нас буксавалі.

Вата, ж. Вата. ...А тады кругом раны ёдам замазаў і завярцеў вату, бінтам. Гэта вата ў цябе, дай-ка немножка. Ватка, пам.-ласк. Ватка. Ватку намаківаюць і ў вока. Парвалі ватнікі, затрэшчэлі.

Ватнік, м. Ватнік, матрас. Сюды ватнікі кладу, свіцер, а тады накрываю. Ватнікі заменіць, яны парваныя.

Ватнікі, мн. Ватнікі, ватныя штаны. Ватнікі ўздзену гэта, выкіну. Глядзі ватнікі, я табе новыя дам.

Вінтавы, прым. Вінтавы. А тады палез на чэрдак, дастаў свой донкрат, вінтавы. Я варэнне з маліны нікалі не варыў, я выціскаў яе: у торбу кладзеш, а тады на сокавыжымалку вінтавую і круціш і сок цякець, астануца адны костачкі, адна жыжка етая, там адно семя з мазком выціскаеца, так і каліну выціскаў, варэнне варыў, но сахару на каліну і маліну многа нада. Я таўку яблыкі, снарядам таўку, а тады на вінтавую сокавыжымалку, нажымаю пачці чуць не бітон, падымаеца гушча, светленька жыжка, як вада, а тады карзіну кіслых антонавак, не нада дражджэй, нічога, зарабатываець, выходзіць гарэлка, каб хмельная была, туды хмелю, во і хмельна.

Вінтоўка, ж. Вінтоўка. А з вінтоўкі аддачы нячутна. Бацька схаваў вінтоўку ў гумно, у жыта, забралі салдаты, а можэ шэ хто забраў. Брат здыхаў вінтоўку, аддаў Шчэмелю. Калі мы пастрэлялі, бацька тую вінтоўку схаваў у снапы і дзве ленты, патронаў. Тама я нашоў каску, прама з вінтоўкі, пуля ў лоб пападжана, я яе нашоў у сажалке ўмесце з чэрэпам. Там і счас сасна

стаіць, з вінтоўкі стралялі ў расчоску. Там у аднаго з немецкай вінтоўкі снайперская трубка. Як бацька з плена ўцёк ад фашыстаў, бацька даваў мне страляць з вінтоўкі і брату даваў Жэньку. Я стрэляў з вінтоўкі верцікальна.

Галушка, ж. Галушка (від карцечы, болей звычайна у два разы). Адну буйнэе галушку дзелаў. Карцеч, крупная, галушка. Так удачна папаў, круглая галушка пупала. Я стрэліў у лісіцу карцеччу, карцечын зараджаеца па дзевець штук у патрон, а галушэк, галушкі называюца такіе буйныя, па трое, яны свінцовыя, як яны дзяруць, свінец мяккі, шчытай, што згладжваеца, галушка адна на адной стаіць, іх тры штукі тока лезець у патрон.

Галушкі, мн. 1. Галушкі, рыб. Перамелюць, качаюць галушкі, маленькіе, каб рыба глатала. 2. Бруд, кал. Галушкі качаюца па целе. Як у бані мыешся, шкурачкі аддзіраюца і качаюца галушкі.

Ганак, м., ганкі, мн. Ганак, ганкі. Я стаю на ганке. А гэту Кучмарь лежаў пад ганкамі. А нашоў пад ганкамі ваенную карту, каторая ўказывае дарогі куды ідуць. За ногі вывалак, на ганкі кінуў, хату на чапок. Хату старую відзеў, здаеца, ля хаты старой погрэб быў, во точно тама, дзе ва ўрэмя вайны найшоў карту ахвіцэра аднаго, пад ганкамі какраз, а тады я на погрэбе на етым настаяў і ўспрачнуўся.

Гартаваць, незак. Гартаваць. Лапаюць зерно, з места на места перасыпаць, яго гартуюць, каб не спарылася.

Гартаны, дзеепрым. Нагорнены. Тама возера гартанае, у Басценавічах.

Гонт, м. Гонт. Гэта, як ты гаворыш, гонт называеца, усюдых так крыюць гонтам. Я быў у Калінінградзе, там канюшня накрыта гонтам.

Грабніца, ж. Грабніца, надмагілле. Здзелаў грабніцу на магілку мацеры і бацьку, як я быў у дварэ.

Грунтовы, прым. Грунтовы. Какраз на ётай дарогі, каторая йдзець з Казіна на Басценавічы, бальшак, такі бальшак, ямка на ямке, тама грунтовая, лесная дарога.

Дрот, м. Дрот. Я дуб пасадыў, нацягваў скобкі, дрот, ураслі дроты ўсе туды, я макушку зрэзаў, каб ён нярос у логу, а сучча тоўстае, як токі зацвіцець, пчол страх; яно ні гніець, яно зарасло, зарубцавалася і ўсё.

Дышло, н. Дышаль. Дышло выламалі, вывернулася з хомутоў гэтых, на пень наехалі.

Жакан, м. Жакан. Хацеў узяць жаканаў у руж'ё.

Жартаваць, незак. Жартаваць, гуляць; дзеразавацца. Тры касулі, бегаюць, жартуюць, какраз шагоў петнацыць ад мяне, мяне відалі, не было руж'я, так бы я іх абейх забіў, каб было руж'ё, не было руж'я.

Зашалёваны, дзеепрым. Зашалёваны. А тут якакраз зашалёвана.

Карцеч, карцечына; полукарцеч, ж. Карцеч, карцечына; паўкарцеч. Адзін патрон зараджаю карцеччу, адзін пулю, пастаянна. Нядужа бальшого, будзець кілаграм пяцьдзесят, карцеччу. А калі лупіў зайца, адна карцечына ля вуха

пайшла, аглушыў проста яго, што нідзе драбіны не было відно, шкура ля вуха была шэсць здвінута. Крупнее карцечыны ў два разы. Я стрэліў у лісіцу карцеччу, карцечын зараджаеца па дзевець штук у патрон, а галушэк, галушкі называюца такія буйныя, па трое, яны свінцовыя, як яны дзяруць, свінец мяккі, шчытай, што згладжваеца, галушка адна на адной стаіць, іх тры штукі тока лезець у патрон. Тройка, не, первый номер, двойка, тройка, тры нулі, чатыры нулі, тройка эта мелкая саўсем, на ўтак, полукарцеч, карцеч, нулёўка, хто яго знаець, я забыў.

Каштан, м. Каштан. Напішы ў пісьме, каб высек ёлкі і каштаны.

Кварціра, кваціра, ж. Кватэра. Няўлезлі ў кварціру. Сестра ўзяла на кварціру Мішкінага швагря. Лёшка жывець у Ходасах, тама, у бараку кваціру далі ему. У цебе казённа кваціра?

Квасоль, ж. Фасоль. Квасоль, многа насадзіў, чуць не мешок семя этага, белая, квасоль была, разварываеца, ёсць красная, жоўтая, тая не дужа разварваеца, а сваю квасоль аддаў брату, я яе не ем, не магу есці, мне няўкусная, я не люблю есці.

Клёцкі, мн. Клёцкі. Варыла матка з малака клёцкі, качалі з цеста, а ў малаке варылі.

Кмен, кмін, тмін, м. Кмен, кмін. Тама кмен не родзіць, папасеяў, брат, не ўзышоў, гэта ў Жыгулях, у дзерэўне. Асобенна як косяць, кмін зялёны скашваеца. Во, кілбасы прыпраўляеш, часнок, перэц, кмін, лаўровы ліст дабаўляеш. Кмін і ў кілбасы, і ў капусту, як солюць. Кмін, часнок, у нас гарчыцу сыплюць, таўкуць і сыплюць, кмен гэты перэцэрці, лаўровы ліст і чэнака, укусна сала, а...уіцельна ўкусна. Ногі, вушы пасякеш, зварыца, вынімаеш, растаўкаеш, косткі выкідаеш, дробныя косткі застаюца ў міскі, прыправляеш кмін, укропа, перца. У нас кмін родзіць, а брату даў, а там, у Жыгулях, сеяў брат, а ён нясходзіць, земля пяшчаная тама. Кменіна, пам.-ласк. Кменіна. Мне кменіна папалася. І перыц, і тмін, і ўкроп, і часначыну. Тмін ёсць, па лугах. У нас у кілбасу сыплюць тмін, крышыць часнака нямнога, лаўровага ліста і гарчыцы, каторая расцець кругленька.

Комін, м. Комін. А тады абратна заснуў, віджу ва сне – печ, стаяць чыгуны два, адзін ля аднаго стаіць, а адзін так уперэк, і віжу жарка-жарка агонь гарыць у печы, як толька агонь у комін не палезець... Капціў у коміне. Комін быў какраз каля страпілін, кажу гарыць, дым чорным клубам валіць. Ля коміна не загароджана, тама размыла чэрэз тры гады. Спаў на печы, ля коміна. Яшчык гэта комін, куды дым ідзець.

Комінак, м. Комінак. І з лыка туды торкаеца, і тута рукою прыжымаеца, а тады гэтыя куплёныя трубкі былі, яно і шчас, еслі ніхто не забраў, на комінку лежаць.

Крухмал, м. Крухмал. Выкатаў ты мёд, варыць крухмал, а тады мёд ліць і разбіваць, каб усё разбіта было, не апрэдзеліш, крухмал нада варыць з сырое бульбы, і мёд слізкі, і крухмал гэты слізкі, а з медам памешаеца, ты не

апрэзеліш, што крухмал дабаўлены. Дранку дзелалі, дзяруць бульбу, у начоўку, каб вада сцекала, крухмал сцекае. Крухмал перамешваеца з этаю дранаю бульбаю, а тады жарыца сала і ўсё перамешваеца з усім, накладаеца ў чыгунок, накрываеца скаварадою, ставіца ў печ лёгкую, дзе жара нема, там выгарваеца. У гэтым мёду ёсць якая-то прымесь, дабаўляюць крухмал.

Кубел, м., кубло, н. Кубел. Кубел далжон быць у брата, ён забраў. Кубел ці кубло, тама ўсё бацька выстругіваў дачыста. Ёсць у людзей, яшчыкі, кублы пад сала. Кмін і часнок, трошкі вады дабавіць і патруць, як есі, кілбасамі пахнець, раньшэ ў бочках салілі, у кублах, а шчас дзелаюць яшчэ з шалёвак. Утрам тады солюць у кублы, брат здзелаў яшчык квадратны, зараз кублаў нема, і ў мяне яшчык.

Кулемёт, м. Кулямёт. Гэтым кулемёт хвацілі і дзікі, дзікі пачалі барабانیць, немцы тады акружылі, агонь.

Кулею, прысл. Куляю.

Куля, пуля, ж. Куля. Можэ куля дурная адкуда-то лецела і пупала ему, я і шчас дажэ знаю, дзе лежаў салдат. Тут я сразу ўдарыў, у галаву біў, якраз куля ля вуха ў ямачку папала, кабан, самец, адразу ссунуўся. А так пуля роўненька чах. Бярэзіну ссекла пуля, раз і звалілася. Трасіруюшчую пуляю выстраліў у пуню.

Кухня, ж. Кухня. Дзверы адкрываюцца сюды, сразу кухня і печ. Пяць комнат, кухня, зал пяць на пяць.

Ланцуг, м. Ланцуг. Тама ланцуг.

Лаціна, ж. Лаціна. І то пападала ў лаціну, а дзе не пападала.

Маёр, м. Маёр. Ён (Манчак) гаварыў каб быстрэй выйціць, ён дайшоў да маёра. Трохі застенчыствы маёр. Тут тока тры маёры харошых.

Масцер, м. Майстар. Шэсць масцераў было з братам.

Мерка, ж. Мерка. ...Меркаю мераю і зараджаю по мерке... Мерачка, ж., пам.-ласк. Мерачка. Шэсць мерачак дай, той скока дасі, дроб.

Пара, ж. 1. Пара. Было шэснаць пар рукавіц. Дзве пара, была сінеглазка цыбуля, белая, куплёная, з сеўка, сіняя эта салодкая, белая сільно горкая цыбуля. 2. Пара, двое. Ёсць, пара дзяцей.

Парнік, м. Парнік. Парнік такі здзелаць.

Парнісцікі, мн. Парнісцікі, дваінята. Два парнісцікі, радзіла аднаго і другога, это парнісцікі называюца.

Пашцет, м. Паштэт. Я гэты пашцет не люблю, ем яго з няхоцця.

Пластыр, м. Пластыр. Гэта я шчунаў, ажно пластыр няклеіўся.

Плац, пляц, м. Пляц. Вунацька туды чысціць снег, на плац ходзіць. Тама лісіцы, барсукі, яноты, усе жывуць, курган бальшы, круглы, точна такая кругліна, як выганяюць на пляц.

Пробка, ж. Пробка. Адкрыў масла, нема пробкі заткнуць, каб пробка была палачная ці рэзінавая. Аднажды іду на дароге, какраз недалёка ад гэтага

дуба, віжсу сіленькая пробка, стукнуў і бутылка выкацілася, у снягу лежала заваяўшы, какраз пасрэдзі дарогі, я тока стукнуў, яна з снегу выскачыла.

Пулемёт, м. Кулямёт. Патроны з крупнага пулемёта ці з зеніткі.

Разшнураваца, зак. Расшнуравацца. Во, разшнуравалася.

Ротны, прым. Ротны. Наш ротны капітан ехаў какраз дамой.

Танцы, мн. Танцы. З Асмолавіч тожэ з дзеўкамі прыхадзілі да нас на танцы, з Пацкава прыхадзілі, з Данілаўска, з Найвон, з Падсолтава прыхадзілі, няпомню, з Басценавіч ці прыхадзілі. Хадзілі к нам на танцы на вечарынку.

Ушалёвачны, прым. Ушалёвачны. Бальшые, цвёрдые какаты, у ушалёвачны гвозд. Ушалёвачны гвозд, абшалёўваць хату.

Фарботы, хварботы, мн. 1. Гафты. На іконе такое шырокае полатно, такіе, як на вакнах, фарботы. 2. Карункі. Палатно нескалька палосак вышыта, матка вышывала, у дзірачкі фарботы, белыя фарботы. Хварботы, я не знаю, хто гэта дзелаў, усё ў дзірачках, з абейх старон, абшыта, а тут на ручніку красныя коймы, ну, палоскі, во, у два пальцы.

Фунтоўка, хунтоўка, ж. Хунтоўка (гатунак яблыні). Пайдзём перад утроем, паілі утрам, а таму чучала стаіць, фунтоўка яблынька была, крупныя яблыкі былі. Хунтоўка, з аднаго стакан прыцапной вады, этые соку, асобенна многа крупных, асобенна суччэ гнеца ажно, падпоркі нада ставіць пастаянна.

Хунт, м. Хунт. Соль вешаюць стаканом, вешаюць, хунт, шэстдзсят гуркоў, капа, забыў, сколька сыпеца солі на капа. Хунцік, м., пам.-лask. Фунцік. Большэ кілаграма не будзець, я тут не знаю, як абазначаець. –Дзед, прадасі мне медунічак? – Скока цябе, дзетачка, прадась, хунцік ілі два?

Цыбуля, ж. Цыбуля. А хто з адным часныком любіць, чэснок, цыбулі не кладзець. О тэе завесць цыбулі, і пер'е такое самае, і стрэлкі такіе самыя, сартавая цыбуля якая-то, у Тальяці, дзе брат жывецць. Сваю цыбулю мне прынёс, а сваю забраўшы. Сперва цыбулі з'ем наішча. У арміі круглая была цыбуля, салодкая... У мяне цыбуля век ні гніла. У нас у арміі бела была, салодка-салодка, а цыбулею пахне, длінная такая. Цыбуля ад цынгі, ну. Цыбуля з яечняю смажны. Цыбуля ядрэная, нягоркая. Часнок хараішо з грыбамі, як ясі, прыпраўляеш, цыбулю крышыш, не так. Я цыбулю паліваў вадою, ядрэна была сільна. Цыбуліна, ж. Цыбуліна. Выкаціў цыбуліну. Даставай цыбуліну, часначыну. Севок не пагніе, тока тры цыбуліны пагніло. Цыбуліна з махрамі. Цыбулінка, ж., пам.-лask. Цыбулінка. Каторы чэсначыну даў, цыбулінку, здору.

Цэгла, ж. Цэгла. Цэгла ета суш дзержыт.

Шалёўка, ж. Шалёўка. Брат накрыў шалёўкаю і толлю нацягнуў. Падстольнік, мо такое растояніе, а тады шалёўка падбіваецца зверху, а тады дэвэпэ. Парэзаў ёлкі на пілараме на шалёўку. Сёння відзеў серэдзі ночы, чыстая шалёўка, белая. Раньшэ ў бочках салілі, а ішчас дзелаюць яшчыкі з шалёвак.

Шаляваць, незак. Шаляваць. Шчас нема чаго шаляваць, чарвяк паеў.

Шліфаваць, незак. Шліфаваць. Дзелаў такую скрыпачку, насыпаў зямлю і заціскаў ложку, дзелаеца пазырэк, а туды рубцы, зверху закрывалася доскаю, а тады ставілася ў тарэц, алюмень у пушкі расплаўляў дакрасна, дабела, белы быў, жыводкі, а тады ў дзірку, у гэта ратаўё ліў алюмень гэты, і когды роўненька станець, ён тады клаў на халоднае места, каб астывала, і шліфаваў іх тады.

Шморка, шнорка, ж. Шморка, шнорка. Тады мне нада гэтыя шморкі. Тады я завязу гэтыя шморкі. Шморанка, ж., пам.-ласк. Шморанка. У гэтыя шморанкі зацягваю. А тады лён вешалі на прасло, абвярлася шноркаю, а тады матка цягнець лён і верцяно круціць, нітка цягнеца, скручуеца са льна гэтага. Шморачка, ж., пам.-ласк. Кружок на гадзіннікавым раменьчыку. Гэта шморачка, рэмушок.

Шнур, шнурок, м. Шнур. Брэвно прачасываеца зверху і шнур ёсць, адбіваеца шнуром усяяж. З асіны робяць чурку, яе напаліваюць, каб вугалле там было, чорны вугаль, а тады шнур такво раз абматываюць і цягаюць. Шнурок туты еты. Эта пад тою торбачкаю шнурок. Дзе шнуркі, там усё маё. Шнуркі з сапагоў. Біфордаў шнур серы, усяродку цёмна, біфордавы.

Шорнік, м. Шорнік. Раньшэ коні рэзалі свіням, шорнік ножэм сюды, дзе лапаткі шагне, кроў цекець, конь ходзіць-ходзіць, а тады падаець. Шорнік быў такі, лупіў коней этіх. Шорнік рэзаў і лупіў коні на дзерэўні, ён не наш.

Шпіг, м. Шпіг, затаўка. Точна шпіг.

Шпіталь, м. Шпіталь. Салдат з адной тсараны ўзяў, а другі з другой, бацька рукі на плечы ім паклаў і яны вялі яго да часці, а тады ў шпіталь палажылі.

Шпунт, м. Шпунт. Калонку ўзяць забіць шпунтам, сосік гэты. О, берозу пракруціш, як сусед шпунт заб'ець, усе роўна бероза гніець. Шпунт падганяюць, малатком тах і забіў. Я шпунт забіў, яна (бражка) і работала. Нашоў клёнаў ада басценаўскага поля, ды многа, там адзін ля аднаго, нядужа тоўстыя, каб кругом абкалоў, у нас свідраць наскрозь, некаторыя шпунты забіваюць, каб не порцілася дрэва.

Штаб, м. Штаб. Схадзіў у штаб, каб выпісалі во ведамасць.

Штакетнік, штыкетнік, шчыкетнік, м. Штакетнік. Тры жардзіны, верхняя, сярэдняя і ніжняя, а чаго тры, вецер можэй абвернуць на дзвюх жардзінах, і штакетнік, леска такая крупная, як гэта крутаўё. Шчас штыкетнікам забіваюць. Шчыкетнік ёсць бальшы, высока я сяку, а гэты кароценькі, нярэзаныя круглыя палкі. Шчыкеціна, шчыкеціна, ж. Штакеціна. Я перва шчыкеціну рвануў. Шчыкеціну рваў-рваў, не атарваў, глядзеў кірпічыну – не найшоў.

Штрыфель, м. Штрыфель. Хоць гэты штрыфель вазьмі, салодкія плоха мачыць, антонаўка харашо мачыць, каторыя кіслы яблыкі, нада сахар дабаўляць, і пушэчку спічэчную солі.

Штука, ж. Штука. Ваўкі сытыя былі, на поле палеглі, мы пайшлі, лёжак было дзевяць штук, і пайшлі ваўкі на Злабіншчыну, яны па сваім местах, ходзіць кругамі, еслі пайшоў, ён назад не йдзець. Жэнька дужа няеў, тока авец

было штук трыцать, сем свіней, карова, конь, уткі, гусі, куры былі, індзюкі былі. Сава прыхваціла, а курапаткі разбіліся аб правады, шэсць штук. Свіні чэсали адзін за даным, штук трыцать, адзін за адным, последні астаўся, гэтага другога забіў. Усяк бывае, на двенацать штук бывае апаросіца свіня.

Штык, штык-нож, м. Штык. Гной закапываць метры ад ствала дрэва, у раўкі, кругом равок закапаў на штык, на два глыбачынёю, а вясною адкапаў, выкінуў яго, закапаў роў. З немецкай вінтоўкі штык войстры, два пальцы шырачыны ён, но з абейх старон завастрён. У галенішчы штык-нож тарчыць.

Шыбень, м. Шыбень, кій. Я стукнуў шыбнём.

Шыбка, ж., пам.-ласк. Шыбка. Плёнка забіта, каб холад не прадуваў шыбкі. Я гахнуў, шыбкі насыпаліся.

З лацінскай праз нямецкую мову прыйшла ў гаворку наступная лексема:

Парція, ж. Партыя. Наўстрэчу к нам яшчэ парція ішла, пад цячэнне цягнулі, каб знаціць, з'ездзіць туды, гдзе-то пад Старое Сяло.

З рускай мовы праз нямецкую мову прыйшлі:

Бушлат, м. Бушлат. І у мене бушлат якраз укралі, а я ў чуркі ўкраў у аднаго.

Залпам, прысл. Залпам. У лунную ноч кабан бег з лесу да ямы, к яме, а мы стаялі ля ямы, ён ці пачуў, ці не, бег бокам, мы стрэлялі бокам, адзін хто-та папаў, ілі Мішка, ілі я, удвух, два раза выстрэлілі, залпам, у адно врэмя, як бег, так пашоў, пуля адскачыла ад боку, назаўтра глядзелі, крыві не было, ну я тады ў Мішкі начаваў, у Старыне.

Неабходна адзначыць, што слоўнік гаворкі вёскі Белы Мох Мсціслаўскага раёна “Заўслед” запісаны аўтарам ад Матузава Ліцвіна Аляксеевіча (73 гады), тубыльца вёскі, які ў адной асобе шчасліва спалучае веды пчаляра, паляўнічага, цудоўнага знаўцы флоры і фаўны свае маленькае Радзімы.